

بهره‌وری از مذهب در فرآیند استعمار

۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۲ ساعت ۱۴:۴۷

پذیرش معاهدات ننگینی چون پاریس، گلستان و ترکمانچای و واگذاری امتیازات گزافی چون تأسیس بانک شاهی، کشتیرانی بر کارون، رویتر و اکتشاف معادن ایران به انگلستانه تأسیس بانک استقراضی، ماهیگیری در دریای خزر، احداث خط تلفن، احداث خط راه شوسه و سرانجام اجازه تأسیس بریگاد مستقل قزاق که در حقیقت تسلط بر نیروی نظامی کشور بود، نشان از ذلت دولت ایران در برابر استعمارگران بود و توان مقاومت در مقابل زیاده خواهی آنان را نداشت.

اغلب جنبشهای اجتماعی معاصر ایران، به نوعی از دین بهره گرفته اند، اما این واقعیت که برای ایجاد تغییرات سیاسی در این سرزمین، می توان از علایق مذهبی مردم آن بهره برد، حکم شمشیر دو لبه را دارد زیرا هم می تواند از جانب اصلاح گران و در جهت بهبود اوضاع به کار گرفته شود و هم می تواند به عنوان برگ برنده در اختیار استعمارگران قرار گیرد تا با شناختی که از تاریخ و علایق مذهبی مردم کشور ما دارند، به اهداف خود نزدیک شوند. در مورد اخیر از مذهب برای جذب مردم استفاده می شد و استعمارگران هدف خود را با نام دین پیش می برند.

استعمارگران از بدعت گذاری در دین ملت ایران و ایجاد انشعاب مذهبی میان آنها چه نفعی می بردند؟ به عبارت دیگر، وحدت دینی مردم چه مانعی در مقابل استعمارگران به وجود می آورد؟

پاسخ به این سئوالها را باید در مقطعی از تاریخ جست وجو کنیم که به «عصر امتیازات» معروف است. دوره ای که ظهور سرمایه داری در غرب موجب شد کشورهای صنعتی هر کدام به میزان توانایی خود، برای به دست آوردن مواد اولیه و بازار مصرف، به آسیا و افریقا چنگ اندازی کنند و این درست مقارن با دوره زمامداری شاهان بی کفایت قاجار بود. بزودی کشور ما صحنه رقابتهای استعماری سه کشور فرانسه، انگلستان و روسیه گردید و هر یک از آنها طی معاهدات و قراردادهای سیاسی یا اقتصادی، گوشه ای از خاکش را تصاحب کردند، یا ثروتی را به غارت بردند.

پذیرش معاهدات ننگینی چون پاریس، گلستان و ترکمانچای و واگذاری امتیازات گزافی چون تأسیس بانک شاهی، کشتیرانی بر کارون، رویتر و اکتشاف معادن ایران به انگلستانه تأسیس بانک استقراضی، ماهیگیری در دریای خزر، احداث خط تلفن، احداث خط راه شوسه و سرانجام اجازه تأسیس بریگاد مستقل قزاق که در حقیقت تسلط بر نیروی نظامی کشور بود، نشان از ذلت دولت ایران در برابر استعمارگران بود و توان مقاومت در مقابل زیاده خواهی آنان را نداشت. اما به رغم دریوزگی دولت، شواهد محکمی مبنی بر استقامت ملت و مقابله با این دزدیهای آشکار وجود دارد. نمونه های بارز این تقابل، فتوای جهاد توسط علما و بسیج مردم در جنگهای ایران و روس و پیروزیهای شگفت حاصل از آن، مقاومت نهضت تنگستان علیه نیروهای نظامی انگلیس و سرانجام نهضت تنباکو به رهبری علما و با حمایت مردم در مقابل واگذاری امتیاز رویتر است.

بنابراین، با آنکه استعمارگران با اعطای وام‌های کلان، دولتیان ایران را خریدار کردند یا از بی‌کفایتی رجال آن بهره می‌گرفتند، در مقابل ملت پابره‌نه، اما متحد ایران، هیچ توفیقی به دست نیاورده بودند. ملتی که به زور اسلحه تسلیم نمی‌شد، با اتکای به دین و آیین، با دست خالی، در مقابل بیگانگان می‌جنگید. نقش عظیم روحانیت، بویژه علمای شیعه، در ایجاد وحدت و پیشبرد اهداف مردم، چیزی نبود که از نگاه تیزبین استعمارگران به دور مانده باشد. آنان می‌دیدند که صدور فتوا از جانب یک روحانی سالخورده، می‌تواند چه موج عظیمی میان مردم ایجاد کند و قوی‌ترین سدها را بشکند. وحدت دینی و همبستگی مردم با اتکا به علمای مذهبی، تنها مانع برای نفوذ هر چه بیشتر استعمارگران در ایران بود، مانعی که می‌بایست پیش از سرایت به سایر مستعمرات، چاره‌ای برای آن اندیشید.

استفاده از رویکردهای به ظاهر مذهبی نظیر صهیونیسم ریشه گرفته از میان یهودیان که اهداف آنان در جهت تأمین منافع قدرتهای استعماری بود و یا حمایت از بدعتهای مذهبی نظیر بهائیت که با حمله به اصول عقاید توده‌ها که منشأ تحریک علیه منافع استعمار بود و ایجاد تردید و تزلزل در آنها، می‌توانست در جهت سست نمودن این بنیان قوی و استوار مؤثر واقع گردد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/49187/استعمار-فرآیند-مذهب-ورپ-بهره>